



# UNIVERZITA KARLOVA PRÁVNICKÁ FAKULTA

## KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

### POSUDEK OPONENTA PRÁCE

**Téma práce :** Zavinění v trestním právu

**Autor :** Klára Brtnová

**Vedoucí diplomové práce:** JUDr. Vladimír Pelc, Ph.D.

**Oponent:** JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.

**Rozsah práce:** 60 stran

**Datum odevzdání práce:** květen 2022

#### **1. Charakteristika tématu:**

*Otázka zavinění patří k základním trestněprávním tématům. Jako diplomní úkol je toto téma velmi obtížné. Vyžaduje soustředěné studium složitějších teoretických textů, z nichž ty zásadní jsou často desítky let staré a bývají obtížně dostupné. Diplomant potřebuje pro náležité vyřešení úkolu exegetický cit - porozumění i drobným významovým nuancím. Problematika zavinění se navíc složitě prolíná s většinou dalších institutů trestního práva hmotného. Posuzovaná práce patří mezi zdařilé a zasvěceně podané výklady této náročné látky.*

#### **2. Hodnocení po formální a obsahové stránce:**

*Předložená práce svojí strukturou sleduje úpravu v trestním zákoníku a vžité postupy výkladu v příručkách a učebnicích. Lze rozlišit obecnou část a závěrečnou část věnovanou vybraným dílčím otázkám.*

*Autorka na počátku práce vymezuje subjektivní stránku trestného činu a v ní zahrnuté pojmy (např. motiv, pohnutku atd.), jež charakterizují psychiku pachatele ve vztahu k trestnému činu. Obsáhle se zabývá rozlišením pojmů viny a zavinění. Zavinění tradičně definuje jako vnitřní psychický vztah člověka ke skutečnosti, jež zakládají trestný čin. Upozorňuje na to, že jde jak o skutečnosti vytvořené pachatelem, tak i o okolnosti nezávislé na jeho vůli. „Vinu“ autorka chápe jako procesní pojem, který označuje trestní odpovědnost osoby, proti níž se vede trestní řízení. Zkoumá souvislosti, v nichž trestní řád tento pojem užívá („klást za vinu“, „zbavovat viny“, „uznat vinným“ atd.). Za klíčové pro chápání tohoto pojmu považuje ust. § 225 TŘ („soud rozhodne rozsudkem, zda obžalovaného uznává vinným nebo zda se obžaloby zprošťuje“). Oproti tomu, „zavinění“ je pouze jednou z podmínek trestní odpovědnosti z hlediska hmotného práva.*

*Autorka se podrobně a zasvěceně obírá zásadou nullum crimen sine culpa a principy vyjádřenými v § 13 a § 17 TZ. Porovnává situaci v českém právu s případy objektivní odpovědnosti v některých zahraničních jurisdikcích (Francie, angloamerické právo). Dle jejího názoru existuje i v českém trestním právu faktická výjimka ze zásady odpovědnosti za zavinění, za níž považuje faktickou odpovědnost pachatele opilství za kvazidelikt.*

*Diplomantka se poměrně obsáhle zabývá historií úpravy zavinění od účinnosti trestního zákona*

z roku 1852. Správně pochopila koncepci „zlého úmyslu“ v tomto kodexu, v němž nacházíme již rozlišení přímého a nepřímého úmyslu („zlo, které bylo přímo umíněno vs. zlo, které z jednání obvyčejně povstává nebo snadno povstati může“). Správně upozorňuje na absenci definice nedbalosti v tomto zákoně. Autorka se neomezuje na pouhé vyličení historických právních norem, ale zajímá se také o vývoj názorů právní nauky, pokud jde o formy zavinění. Zde se její pozornost pochopitelně soustředí na meziválečné období (dílo J. Kallaba, A. Miříčky a dalších). Opomenut však není ani vývoj po roce 1950, kdy se objevuje dnešní systém zavinění. Diplomantka zejména rozebírá původ některých změn v trestním zákoníku z roku 2009 oproti trestnímu zákonu z roku 1961.

Diplomantka Brtnová se podrobně věnuje teoretickému vymezení složek, na nichž je současná koncepce zavinění vybudována. Zabývá se otázkou, co vše zahrnuje tzv. intelektuální složka zavinění. Zdůrazňuje, že tu nejde toliko o skutečnosti, které pachatel považuje za jisté, nýbrž i skutečnosti, které se mu jeví jako možné. U volní složky autorka akcentuje míru vůle vyvolat rozhodné skutečnosti.

Autorka se také úspěšně vypořádala s obtížnou látkou obsahu a míry zavinění. V rámci této materie klade důraz zejména na otázku tzv. normativních znaků skutkové podstaty. U těchto znaků postačí laická představa pachatele o jejich obsahu. Diplomantka vybírá vhodné příklady, na nichž tuto teorii ilustruje (zanedbání povinné výživy). Podobně se autorka vyrovnala i se složitou otázkou zavinění k objektu trestného činu a k jeho protiprávnosti. Sdílí mínění, že pachatel musí znát toliko znaky, z nichž se chráněný zájem dovozuje nebo z nějž nedovolenost jednání vyplývá. Správně však uvádí výjimku z této zásady, kdy je protiprávnost či nedovolenost přímo uvedena v zákoně jako znak konkrétní skutkové podstaty. Tak pachatel nedovoleného ozbrojování dle § 279 TZ musí vědět, že k držení zbraně nemá potřebné povolení.

Výklad věnovaný jednotlivým formám úmyslu a nedbalosti je i přes složitost materie logický a přehledný. Diplomantka má smysl pro odborný detail a schopnost přiblížit trestněprávní fenomény vhodným příkladem nebo poukazem na výjimky. Za dobře zvládnutý považují zejména problém tzv. objektivních a subjektivních měřítek nedbalosti. Objektivní vymezení kandidátka opírá o právní předpisy, technické normy nebo postupy lege artis. Zabývá se řadou zajímavých dílčích otázek. Analyzuje jednotlivé konstelace, kdy není objektivní kritérium opatrnosti nikde upraveno ani pro danou činnost neexistují uznávaná odborná pravidla. Dospívá k závěru, že tu musí být měřítkem chování průměrně rozumného občana (řidiče, technika, lékaře, učitele atp.) v podobné situaci (srov. tzv. reasonable man s test).

Subjektivním vymezením opatrnosti autorka chápe míru opatrnosti, kterou je pachatel s to vynaložit v konkrétním případě. Zohledňují se jednak jeho osobní vlastnosti, zdravotní stav, vzdělání, duševní rozpoložení a dále fyzické okolnosti případu (místo, čas, prostředí, viditelnost, počasí atd.). Diplomantka se zabývá blíže situací, kdy jsou uvedené okolnosti vyvolány samotným pachatelem. K podivu oponenta diplomantka neřeší otázku různých zvláštních vědomostí či dovedností pachatele.

V závěrečných kapitolách se autorka zabývá některými speciálními problémy. Obratně je zpracována otázka zavinění u spolupachatelství a nepřímého pachatelství (s důrazem na řešení excesu z dohody spolupachatelů, resp. absence zvláštního úmyslu či pohnutky u tzv. živého nástroje). Přínosem práce je také pojednání o zavinění v rámci trestní odpovědnosti právnických osob nebo úmyslu u tzv. bílých koní. Autorka je vymezuje jako osoby, které propůjčí své jméno a svoji totožnost k převzetí práv a povinností, jež ve skutečnosti nechťejí vykonávat (resp. je vědomě vykonávají v roli dobrovolné loutky). Autorka u těchto osob nastrčených k páčání trestné činnosti rozlišuje několik konstelací, podle toho, čím jsou motivovány a v čem jejich činnost spočívá. Problém zavinění tzv. bílých koní dle diplomantky spočívá především v otázce lhostejnosti. Svůj názor autorka opírá o recepci známého rozlišení vědomosti pravé a nepravé.

Diplomová práce Kláry Brtnové je zdařilou syntézou náročného tématu, pokud vycházíme z měřítek běžných pro magisterské studium. Výklad je ovšem dosti poplatný učebnicím a příručkám; okruh jiných pramenů je poměrně omezený. To se týká zejména odborných článků, ale také judikátů. Je škoda, že posluchačka nezahrnula do svých pramenů některá velmi zajímavá recentní rozhodnutí Nejvyššího soudu (jen namátkou: 5 Tdo 939/ 2017, 3 Tdo 859/ 2018, 6 Tdo, 663/2016, Tdo 320/2018, 8 Tdo 362/2018, 6 Tdo 1300/2017, 5 Tdo 1101/2018, 7 Tdo 15/2019, 7 Tdo 289/2020 a další). Z těchto novějších rozhodnutí kandidátka mohla čerpat inspiraci pro další dílčí témata, která ve své práci nezmiňuje (např. odpovědnost ve sportu nebo ve zdravotnictví, problém tzv. druhého úmyslu – *dolus coloratus*, atd.).

Po stránce formální je práce Kláry Brtnové na velmi dobré úrovni. Autorka si osvojila odborný styl a postupy trestněprávní argumentace. Prameny jsou správně citovány a poznámkový aparát je veden korektně.

### 3. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě:

Kandidátka může v rámci ústní obhajoby vysvětlit rozdíl mezi tzv. pravou a nepravou lhostejností a co z něj vyplývá pro zavinění.

Jak posoudíme zavinění obviněného ze zkrácení daně, který spoléhal na řádné vedení svého účetnictví jinou osobou a v důsledku toho nezjistil nesrovnalosti v účetních dokladech a daňových přiznáních?

Co když si někdo ponechal zbraň, kterou zdědil, protože ani nevěděl, že by ji měl odevzdávat?

Kde se u nás prvně v platném právu objevuje tzv. hrubá nedbalost?

Vysvětlíte latinské rčení „*dolus antecendens aut superveniens non nocet*“. Co rozumíme transformací zavinění a aktualizací úmyslu?

Obviněný v hádce udeřil do obličeje poškozeného, který měl na nose drahé brýle. Brýle upadly a rozbily se. Posuďte zavinění obv. k poškození cizí věci.

Co když obviněný návštěvník ZOO podstrčil šimpanzi návykovou látku pervitin, aby viděl, co to se zvířetem udělá. Opičák se pod vlivem pervitinu stal agresivním, vrhl se na svou ošetřovatelku, kterou znásilnil. Posuďte trestní odpovědnost obviněného ve vztahu k t.č. podle § 185 TZ.

### 4. Doporučení / nedoporučení práce k obhajobě. Doporučuji k obhajobě.

### 5. Navržený klasifikační stupeň: 1 (výborně)

V Praze dne 12. června 2022

**JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.**  
oponent diplomové práce